

פרשת אֶחָרֵי מוֹת הַתְּשֻׁבָּה

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. ויקרא פרק טז (פרשת אחרי מות)

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי־ה' וַיִּמְתּוּ... (טז) וְכַפֵּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֹן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתְּם בְּהוֹדֵ טְמֵאתָם: (יז) וְכָל־אֲדָמָה לֹא־יִהְיֶה בָּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבָאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֹאתוֹ וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדוֹ בֵּיתוֹ וּבַעֲדוֹ כָּל־קֶהֱל יִשְׂרָאֵל... (יט) וְהָיָה עָלָיו מוֹהֲתָם בְּאֶצְבָּעוֹ שָׁבַע פְּעָמִים וַיִּתְהַוֶּה וַיִּקְדָּשׁוּ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כ) וְכֹלֵהוּ מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהַקְּרִיב אֶת־הַשְּׂעִיר הַחַי: (כא) וְסִמָּה אֶהֱרֹן אֶת־שְׂתֵי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר הַסִּי וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְנָתַן אִתָּם עַל־רֹאשׁ הַשְּׂעִיר וְשָׁלַח בְּיַד־אִישׁ עֵתִי הַמִּדְבָּרָה: (כב) וְנִשָּׂא הַשְּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנוֹתָם אֶל־אֶרֶץ גִּזְרָה וְשָׁלַח אֶת־הַשְּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: (כג) וְבָא אֶהֱרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו הַבָּד אֲשֶׁר לְבָשׁ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: (כד) וְרִחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמַקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וַיֵּצֵא וַעֲשֶׂה אֶת־עֹלֹתוֹ וְאֶת־עֹלֹת הַעֵם וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדוֹ הַעֵם: ... (כו) וְהִמְשַׁלַּח אֶת־הַשְּׂעִיר לְעֹזָאֵל יִכַּסּ בְּגָדָיו וְרִתַּץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאֶחָר־יָכֹן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנֶה: (כז) וְאֵת פֶּר הַחֲטָאת וְאֵת שְׂעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצֵיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחְנֶה וְשָׂרְפוֹ בָּאֵשׁ אֶת־עֲרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פְּרָשָׁם: (כח) וְהִשְׂרֹף אִתָּם יִכַּסּ בְּגָדָיו וְרִתַּץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאֶחָר־יָכֹן יָבֹא אֶל־הַמִּחְנֶה: (כט) וְהִיָּתָה לָכֶם לְתַקַּת עוֹלָם בְּהַקֹּדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנֶנּוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְכָל־מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲזֹרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: (ל) כִּי־כִיּוֹם הַיּוֹם יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהֲרוּ: (לא) שְׁבַת שַׁבְתּוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם תַּקַּת עוֹלָם: (לב) וְכַפֵּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמָּשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֵא אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו הַבָּד בְּגֵי הַקֹּדֶשׁ: (לג) וְכַפֵּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקֶּהֱל יִכַּפֵּר: (לד) וְהִיָּתָה־זֹאת לָכֶם לְתַקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה: פ

2. ויקרא פרק יז פסוק ו - ז (פרשת אחרי מות)

(ו) וְזָרֵק הַפֶּהֶן אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ ה' פְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַקְטִיר הַחֹלֵב לְרִיחַ נִיחֹם לֵה': (ז) וְלֹא־יִנְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשְׂעִירִים אֲשֶׁר הֵם זָנִיִּים אַחֲרֵיהֶם תַּקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־נְאֻת לָהֶם לְדֹרֹתָם:

3. ויקרא פרק יח פסוק א - ה (פרשת אחרי מות)

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ג) כַּמַּעֲשֶׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכַמַּעֲשֶׂה אֶרֶץ־כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי מְבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבַחֲקֵיתֶיהֶם לֹא תִלְכוּ: (ד) אֶת־מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לְלֶכֶת בְּהֶם אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ה) וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָמָה וְנִי בְהֶם אָנֹכִי ה'... (יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאתָה לֹא תִקְרָב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ: (כ) וְאֶל־אִשָּׁת עַמִּיתָ לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתָהּ לְזָרַע לְטְמֵאתָה־בָּהּ: (כא) וּמִזְרַעָהּ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְאָךְ וְלֹא תִחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֵי אָנֹכִי ה'... (כב) וְאֵת זָכָר לֹא תִשָּׁבַב מִשְׁכָּבִי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הִוא: (כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתָהּ לְטְמֵאתָה־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָה תִבָּל הִוא: (כד) אֶל־הַטְּמֵאוֹ בְּכָל־אֲלֵה כִּי בְכָל־אֲלֵה נִטְמָאוּ הַגּוֹלִים אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם: (כה) וּתְטַמְּא הָאֶרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָה עָלֶיהָ וּתִקָּא הָאֶרֶץ אֶת־יִשְׁבֵּיהָ: (כו) וְשִׁמַּרְתֶּם אִתְּם אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֹרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: (כז) כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה עֲשׂוּ אֲנִי־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וּתְטַמְּא הָאֶרֶץ: (כח) וְלֹא־תִקְרֵא הָאֶרֶץ אֶתְכֶם בְּטְמֵאתְכֶם אֵתָה כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: (כט) כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרַתוּ הַנַּפְשׁוֹת הַנִּפְשׁוֹת מִקְרֵב עִמָּם: (ל) וְשִׁמַּרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתֵּי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תְטַמְּאוּ בְהֶם אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ

4. **כתר יונתן ויקרא פרק יז פסוק ז (פרשת אחרי מות)**

(ז) ולא יזבחו שוב את זבחיהם לאלילים שמשולים לשדים שהם טועים אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדורותם:

5. **אבן עזרא ויקרא פרק יז פסוק ז (פרשת אחרי מות)**

אשר הם זונים כי כל מי שמבקש אותם ומאמין בהם הוא זונה מתחת אלהיו, שיחשוב כי יש מי שייטיב או ירע חוץ מהשם הנכבד והנורא. ובזו הפרשה לא הזכיר הגר, כי המצוה על ישראל בזבחים ובעולות. והזכיר הגר, שלא יעזבו ישראל שיזבח הגר לעכו"ם בארץ ישראל, וכן משפט כל דם, שהוא אסור בעבור שהוא הנפש, כי הבשר בדם הוא. והאמת, כי הנפש שבה יחיה האדם הוא בדם הלב:

6. **ר' חיים פלטיאל ויקרא פרק יז פסוק ז (פרשת אחרי מות)**

ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים. בפ"י רבינו אברהם אבן עזרא כתב על עזאזל כשתגיע [ל]ל"ג תדע פירושו. ופ"י הר"ר משה בר' נחמן זצ"ל אני הרכיל המגלה סוד, לכשתגיע לסוף ל"ג פסוקים מפסוק ראשון שהוזכר בו תחילה עזאזל אז תדע פירושו של עזאזל וזהו זה הפסוק ולא יזבחו עוד את זבחיהם וגו', ופסוק ראשון אינו מן המניין ושייך בו סוד וסוד יי ליריאיו.

7. **בראשית פרק לד (פרשת וישלח)**

(א) וּמַצֵּא דִינָה בַת־לָאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּכַנּוֹת הָאָרֶץ: (ב) וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֵם בְּוֶן־חַמּוֹר הַחִתִּי וַיֵּשֶׂא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲבֹד: (ג) וַתִּדְבַק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־הַנְּעוּר וַיְדַבֵּר עַל־לֵב הַנְּעוּר: (ד) וַיֹּאמֶר שָׁכֵם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֹא־מָר קַח־לִי אֶת־הַיְלֵדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: (ה) וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמֵא אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבְגֵיזוֹ הָיָה אֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וְהִחַרְשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאָם: (ו) וַיֵּצֵא חַמּוֹר אָבִי־שָׁכֵם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: (ז) וּבְגֵיזוֹ יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה כְּשֶׁמְעֵם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי־נִבְלָה עֲשָׂה בְיִשְׂרָאֵל לְשָׁכֵם אֶת־בַּת־יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה: ... (ח) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בָנָיִם יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֹאִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בְּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר: (ט) וְאֶת־חַמּוֹר וְאֶת־שָׁכֵם בְּנֵוֹ הָרְגוּ לְפִי־חָרֵב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׁכֵם וַיֵּצְאוּ: (י) בְּגֵיזוֹ יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־תְּחִלָּתָם וַיָּבֹאוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אַחֲוָתָם: (יא) אֶת־צֹאֲנָם וְאֶת־בְּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת־אֲשֶׁר־בָּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: (יב) וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טָפְסָם וְאֶת־נִשְׁיָהֶם שָׁבוּ וַיָּבֹאוּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵית: (יג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שְׁמֵעוֹן וְאֶל־לֹאִי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בְיֹשֵׁב הָאָרֶץ כְּפִנְעָנִי וּבְכַרְתִּי וְאֲנִי מֵתִי מִסִּפֵּר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהַפּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: (יד) וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְבִים יַעֲשֶׂה אֶת־אֲחֻתָּנוּ: פ

8. **בראשית פרק טו פסוק טו - כ (פרשת נח)**

(טו) וּכְנָעַן יָלַד אֶת־צִיֹּן בְּכַרְוֹ וְאֶת־חֶת: (טז) וְאֶת־הִבּוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרִגִּשִׁי: (יז) וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הָעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי: (יח) וְאֶת־הָאֲרֹנְדִי וְאֶת־הַחֲמָתִי וְאֶת־נַפְצוֹ מִשְׁפַּחַת הַכְּנַעֲנִי: (יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן בְּאֶבְרָה גְרָרָה עַד־עֵזָה בְּאֶפְסָה סְדֻמָּה וְעַמְרָה וְאַדְמָה וְצַבִּיִם עַד־לְשֵׁעַ: (כ) אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפַּחַתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם: ס

9. **בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)**

(טז) וְדָוָר רַב־עֵינִי יָשׁוּבוּ הִנֵּה כִּי לֹא־שָׁלַם עָוֹן הָאֱמֹרִי עַד־הַנְּהָה:

10. **אבן עזרא בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)**

עון האמרי מפורש בפסוק גדול עוני מנשוא (ברא' ד, יג). והזכיר האמורי בעבור תקפו. והנה משה הרג המלכים הגדולים, והם מלכי האמורי, וחמשת מלכי האמורי נתחברו על יהושע, ויש ראיות אחרות, וכן אמר הנביא אשר כגבה ארזים גבהו (עמוס ב, ט). והמפרש האמורי מגזרת אומר לא אמר כלום:

11. **בראשית פרק ד פסוק ח - טז (פרשת בראשית)**

(ח) וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל־הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי בְּהִיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקַּם קַיִן אֶל־הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: (ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אָחִי אָנֹכִי: (י) וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן־

הַאֲדָמָה: (יא) וַעֲתָה אֲרִיר אֲתָה מִוְּהַאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ לַקַּחַת אֶת־דַּמֵּי אֲחִיהָ מִיָּדָה: (יב) כִּי תַעֲבֹל אֶת־הַאֲדָמָה לֹא־תִסְפָּה תִתְּפַחָה לָךְ גַּע וְגַד תִּהְיֶה בְּאָרְצִי: (יג) וַיֹּאמֶר קִין אֶל־ה' גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְשָׂא: (יד) הֵן גִּרְשַׁת אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הַאֲדָמָה וּמִסִּפְיָה אֶסְתֵּר וְהִיִּיתִי גַע וְגַד בְּאָרְצִי וְהִנֵּה כָל־מִצְאֵי יְהִרְגֵנִי: (טו) וַיֹּאמֶר לוֹ ה' לֵכֵן כָּל־הַרְג לְקִין שְׁבָעֵתִים יִקָּם וַיִּשָּׂם ה' לְקִין אוֹת לְבַלְתִּי הַכּוֹת־אֹתוֹ כָּל־ מִצְאָו: (טז) וַיֵּצֵא קִין מִלְּפָנֵי ה' וַיֵּשֶׁב בְּאָרְצ־נֹד קַדְמַת־עֵדֶן:

12. במדבר פרק כא פסוק כא - לה (פרשת חקת)

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי לֵאמֹר: (כב) אֲעַבְרָה בְּאֶרְצְךָ לֹא נֹטֶה בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֶר בְּדָרְךָ הַמְּלֹךְ בְּלֹךְ עַד אֲשֶׁר־ נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ: (כג) וְלֹא־נִתֵּן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֹּאסֹף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֹת יִשְׂרָאֵל הַמְדַבְּרָה וַיִּבֹא יְהִצְה וַיִּלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל: (כד) וַיִּנְפְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֲרָב וַיִּירֶשׁ אֶת־אֶרְצוֹ מֵאֲרֹנֵן עַד־יַבֶּל עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עָז גְּבּוֹל בְּנֵי עַמּוֹן: (כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת פְּלִי־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֲמֹרִי בְּחַשְׁבוֹן וּבְכָל־ בְּנֵי־הָ: (כו) כִּי חַשְׁבוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־ אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אֲרֹנֵן: (כז) עַל־כֵּן יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִיִּים בְּאוֹ חַשְׁבוֹן תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֶנּוּ עִיר סִיחֹן: (כח) כִּי־אֵשׁ יִצְאָה מִחַשְׁבוֹן לְהַקְבֶּה מִקְרַיִת סִיחֹן אֲכָלָה עַר מוֹאָב בַּעֲלֵי בְּמֹת אֲרֹנֵן: (כט) אוֹי־לְךָ מוֹאָב אֲבַדְתָּ עִם־כְּמוֹשׁ נִתֵּן בְּנֵיו פְּלִיטָם וּבְנֵתָיו בְּשֹׁבִית לְמֶלֶךְ אֲמֹרִי סִיחֹן: (ל) וַיִּנְיָם אֶבְדַּ חַשְׁבוֹן עַד־דִּיבּוֹן וַנְּשִׂים עַד־נִפְח אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא: (לא) וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאָרְצִי הָאֲמֹרִי: (לב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת־יַעֲזָר וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי־הָ וַיִּירֶשׁ אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־שָׂם: (לג) וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דָרָה הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְאֹתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: (לד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחַשְׁבוֹן: (לה) וַיִּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בְּלַתִּי הַשְּׂאִיר־לוֹ שְׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ:

13. יהושע פרק ה פסוק א

וַיְהִי כַשְׁמַע כָּל־מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְזָמָה וְכָל־מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל־הַיַּם אֶת אֲשֶׁר־הוֹבִישׁ ה' אֶת־מֵי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד־עַבְרָם וַיִּמָּס לְבָבָם וְלֹא־הָיָה בָּם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל:

14. רד"ק בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)

כי לא שלם עון האמורי עד הנה - עונש עון האמורי לא הגיע עדיין זמנו שיקבלו עונשם, כי האל יתברך יאריך אפו לרשעים, ולכל יש זמן קצוב, יש שמענישו מיד ויש שמאריך לו זמן רב, והכל לפי חכמתו. ואומר כי האמורי לא נגמר עדיין זמן עונשם, ועונש העון יקרא עון, וכן גדול עוני מנשוא (ד' י"ד) ועונש החטאת חטאת, כמו זאת תהיה חטאת מצרים (זכריה י"ד) וזכר האמורי לפי שהיה החזק שבשבעה גוים, וכן אמר ואנכי השמדתי את האמורי מפניכם אשר פגבה ארזים גבהו (עמוס ג):

15. רמב"ן בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)

עון האמורי - הזכיר התקוף שבהם אשר פגבה ארזים גבהו, ולא יוכלו לו עד שתתמלא סאתו ועונותיו ילכדונו. ועוד, כי הוא הנלכד להם אשר הורישו בתחלה:

16. עמוס פרק ב פסוק ט

וְאֲנֹכִי הַשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֲמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר פָּגְבָה אֲרָזִים גְּבָהוּ וְחֶסֶן הוּא כְּאֵלוֹנִים וְאֲשַׁמֵּיד פְּרִיֹ מִמֶּעַל וְשָׂרְשׁוֹ מִתַּחַת:

17. העמק דבר בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)

כי לא שלם עון האמורי. אף על גב דשארי משפחות הכנעני יושלם עונם תחלה, אבל עון האמורי שהוא העיקר בארץ ישראל באותה שעה של ביאת ישראל לארץ, לא יהיה שלם עד הנה:

18. אור החיים בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)

ומעתה נשקיף להבין אמרי קדוש ינובב חכמה באומרו כי לא שלם עון האמורי אם כן מוכח שעון האמורי מעכב הכניסה ובמעשה אשר סדר ה' בתורתו הנעימה יגיד כי עון המרגלים הוא אשר סבב עכבת דור היוצא ממצרים עד תומו ואת בניהם הביא שמה וזולת המרגלים שהרשיעו היו נכנסים הזור היוצא בשנה שניה ליציאת מצרים שהוא סוף הת' ולא הלכו המרגלים אלא להפקת רצון השואלים לרגל וזולת זה אמר ה' להם שיכנסו באותו דור עצמו שיצא ממצרים שהוא ג' והלא לא שלם עון האמורי עדיין כמאמרו יתברך:

אכן כוונת הכ' היא על דרך אומרם ז"ל במסכת ברכות (ז ב) פרק ראשון בפסוק (חבקוק א) חבקוק פרק א פסוק יג טקור עינכם מראות רע וסביט אל-עמל לא תוכל למה מביטו בוגדים פחליש בבלע רשע צדיק ממנו: כבלע רשע צדיק ממנו צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ע"כ. פירוש כי אם יהיה רשע עדיין יש בידו קצת זכות ויבא צדיק שרובו זכיות להתגרות בו אין כח בצדיק לאבדו כי עדיין יש לרשע להשתלם זכות הנשאר לו בעולם הזה והרשע יתנקם מהצדיק להיות שיש ביד הצדיק מהתיעוב שאינו צדיק גמור, אבל כשיהיה גמור הגם שישאר לרשע חלק מהטוב יופקע כלילתו, וכן אם יהיה הרשע מוחלט ונגמר דינו למות בכל עושה ה' שליחותו לאבדו וכל הקודם בו זכה ואפילו אינו צדיק גמור יכול לאבדו מן העולם: והנה בצאת ישראל ממצרים וכששלחו המרגלים היו במדרגת צדיקים גמורים, והגם שעשו העגל, כבר נענשו עליו, והשמצה אין בו שיעור שימנע מהם שם צדיק גמור לענין זה שלא יקראו צדיקים גמורים בערך האמורי והן הנה דור חסיד (סנהדרין קי ב) דכתיב (תהלים נ) אספו לי חסידי כורתיו וגו' אשר לא כן היו אחר שליחות המרגלים שהקניטו את ה' והמרו וכו' ואז נכנסו בגדר צדיק ממנו בערך האמורי, ולכן כשהיו צדיקים גמורים קודם המרגלים היה בהם כח לדחות האמורי כי יאמרו אליו פנה מקום מארצנו אשר נתן לנו ה' וכשלא ירצה הרי זה מורד וכן מות הוא מה שאין כן אחר שחטאו והמרו אמרי אל לא נשארו בחזקת צדיק גמור, ולהיות שעדיין לא שלם עון האמורי אין בידם להשמידו, ולזה תמצא כשהעפילו לעלות ההרה יצא האמורי ורדפום ויכום כאשר תעשנה הדבורים וזה יגיד בלע רשע צדיק ממנו. ותמצא עוד שבכניסתם אמר משה (עקב ט ה) לא בצדקתך וגו' כי אם ברשעת הגוים האלה כי נשלם עונם. וכפי זה הגם שאינכם צדיקים גמורים אתה בא לרשת וגו'. כי אין לו שום זכות ליאמר עליו צדיק ממנו. כי משמעות צדיק ממנו יורה שיש לו קצת זכות שיוצדק ליאמר צדיק ממנו אבל מוחלט ברשע אין לו חלק הצדקות ליאמר צדיק ממנו והבן. ומעתה יתפרשו דברי ה' על נכון ודור רביעי וגו' פי' מבטיחו הבטחה שאין לה ביטול בשום אופן בעולם ונתן טעם לדבר יתברך שמו ובנתינת הטעם כי לא שלם וגו' ואתה תשכיל לדעת כי לא יספיק טעם זה אלא לזמן שהיו ישראל בהעדר שם צדיק גמור ואז לצד שעדיין לא שלם עונו של אמורי לא יוכלו בא לארצו אבל אם יהיו ישראל במדרגת צדיק גמור אין מניעות שלימות העון תמנעם מבוא לרשת ארצו, ולזה כשיצאו ממצרים וקבלו התורה נתרצה האל שיכנסו לארץ תכף ומיד ויקחו את ארצו כי יתגרו בהם ויתקנאו בעושי רשעה, מה שאין כן אחר עון מרגלים נכנסו בגדר צדיק ממנו לזה איחר ה' עד תום כל הדור וביני ביני ישלים עון האמורי, ואם לא היה טעם שלימות עון האמורי היו בניו נכנסים תיכף ומיד ועונם יפרעו בעונשים אחרים כאשר ישפוט השופט בצדק:

19. דברים פרק ט פסוק א - כא (פרשת עקב)

(א) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהַעֲבֹר הַיּוֹם אֶת־הַיְרֵדוֹן לְבָא לְרֵשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּנּוּ עַרְיִים גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בְּשָׂמַיִם: (ב) עַם־גְּדוֹל וָרַם בְּגֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֶתְּהַ יְדַעַת וְאֶתְּהַ שְׁמַעַת מִי יִתְנַצֵּב לְפָנָי בְּגֵי עֲנָק: (ג) וַיְדַעַת הַיּוֹם כִּי הוּא אֱלֹהֵיךָ הוּא־הָעֹבֵר לְפָנֶיךָ אֲשֶׁר אֶכְלָה הוּא יִשְׁמִיךָ וְהוּא יִכְנִיעֶם לְפָנֶיךָ וְהוֹרֵשְׁתָּם וְהָאֲבֹדְתָם מִהַר כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לְךָ: (ד) אֵלֵי־תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ בְּהֵנֶךָ הוּא אֱלֹהֵיךָ אַתֶּם! מִלְּפָנֶיךָ לֹא־מִלְּפָנֶיךָ לְבִיאָנִי הוּא לְרֵשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרֵשֶׁת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הוּא מוֹרִישֶׁם מִפָּנֶיךָ: (ה) לֹא־בְצֻדְתְּךָ וּבִישָׁר לְבָבְךָ

אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעתו הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: (ו) וידעת כי לא בצדקתך ה' אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם-קשה-ערה אתה: (ז) וכל אל-תשכח את אשר-הקצפת את-ה' אלהיך במדבר למן-היום אשר-יצאתו מארץ מצרים עד-באכם עד-המקום הזה ממרים הייתם עם-ה': (ח) ובתרב הקצפתם את-ה' ויתאנה ה' בכם להשמיד אתכם: (ט) בעלתי הקרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית אשר-פכת ה' עמכם ואשב בחר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי: (י) ויתן ה' אלי את-שני לוחת האבנים פתכים באצבע אלהים ועליהם פכל-הדברים אשר דבר ה' עמכם בחר מתוך האש ביום הקהל: (יא) ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן ה' אלי את-שני לוחת האבנים לחות הברית: (יב) ויאמר ה' אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת ממצרים סרו מהר מן-הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה: (יג) ויאמר ה' אלי לאמר ראיני את-העם הזה והנה עם-קשה-ערה הוא: (יד) הרה מפני ואשמידם ואמחה את-שמם מתחת השמים ואעשה אותך לגוי-עצום נרב ממנו: (טו) ואפן וארד מן-ההר וההר בער באש ושני לוחת הברית על שתי ידי: (טז) וארא והנה חטאתם לה' אלהיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן-הדרך אשר-צוה ה' אתכם: (יז) ואתפל בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשבכם לעיניכם: (יח) ואתנפל לפני ה' פראשנה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כלי-חטאתכם אשר לעשות הרע בעיני ה' להכעיסו: (יט) כי גרתי מפני האף והחמה אשר קצר ה' עליכם להשמיד אתכם וישמע ה' אלי גם בפעם ההוא: (כ) ובאהרן התאנה ה' מאד להשמידו ואתפלל גם-בעד אהרן בעת ההוא: (כא) ואת-חטאתכם אשר-עשיתם את-העגל לקחתיו ואשרף אתו באש ואפתי אתו טחון היטב עד אשר-דק לעפר ואשלה את-עפרו אל-הבטח היגר מן-ההר:

20. חזקוני בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)

כי לא שלם עון האמרי וא"ת מפני מה אין אני מכניסן לארץ מיד. תשובה לדבר כי לא שלם עון האמרי יושב הארץ עד הנה עד דור רביעי. עון האמרי כתב האמרי יותר משאר אומות לפי שהיה אברהם יושב באלוני ממרא האמורי.

21. בראשית פרק יד פסוק יג (פרשת לך לך)

ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי והוא שכך באלני ממרא האמרי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית-אברהם:

22. משיבת נפש בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך) הרב יוחנן לוריא 1440-1514

כי לא שלם עון האמורי עד הנה (שם). צ"ע כי לכאורה משמע שאין בידם לעשות תשובה וכשיבוא דור רביעי יתמלא סאתם ובוודאי יתגרשו, דאם לא כן היה דבר זה נגד מדה הישרה ליתן לאברהם מתנה שבאפשר שיתבטל. ואני באתי לפתוח עינים חשוכים שהקב"ה כל דרכיו משפט, כי האמורי כבש המדינה מזרעו של שם בגזל, ואפשר שאותו הדור היו עע"ז יותר מהכנענים, ומאז הוסיפו הכנענים להרע בתועבתיהם, הגביל להם הקדוש ברוך הוא זמן אם ישוּבון, כמו שהאריך לדור המבול ק"ן שנה, ומאז אם יעשו תשובה ויחזירו הגזל לבעליהן לזרע אברהם שגם הוא מזרעו של שם ויתקיים המתנה, וגם לא יעשה הקדוש ברוך הוא כלה, והבן.

23. משך חכמה בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)

(טז) ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם... לפי מה שנתבאר שידיעת השי"ת הבלתי נפרדת מעצמותו, לא תכריח על הבחירה, אם כן איך אמר לנביא - שידיעתו נפרדת ונוספת - ואיך הוא יודע כי האמורי יחטא עד שיהא ראוי לגרשו מן הארץ?! ולכן מוכרח דהכוונה היא כן: דממה נפשך, אם יחזור האמורי למוטב ויעשה הישר בעיני ה', הלא ישמע לקול דברי הנביא אשר ידבר אליו בשם ה', לאמר: 'תנה הארץ הזאת לבני אברהם!' ואם לא ישמע, להכריחו בחזקה ולגרש אותו בחרב נוקמת

בל יאות, עד כי ישתרש בעונו ויוגבר חטאו, ואז יהיה ראוי לגרשו בחרב. ובפרט, כי זה הנבואה שהארץ היא של בני שם, כבר נודע לכל בני נח מנח אביהם, אשר היה נביא לה', שאמר "ברוך ה' אלקי שם" (לעיל ט, כו), וכמו שפרש"י שם, והבן.

24. שכל טוב (בוכר) בראשית פרק טו פסוק טז (פרשת לך לך)

כי לא שלם עון האמורי. והוא הדין לשבעת עממין, כי עדיין לא מלאה סאתם, כי עד עכשיו היו גדורים בערוה, כי ברשעתן החטיאו והחניפו את הארץ וטמאוה עד שהקיא אתן, ולא חתם הקדוש ברוך הוא עליהם גזר דין ליאבד, עד שמלאה סאתן, וכה"א במלאות ספקו יצר לו (איוב כ כב):

25. אברבנאל פרשת לך לך

השאלה הכ"א באמר כי לא שלם עון האמורי עד הנה המאמר הזה מורה שלא נגזר על ישראל גלות הארבע מאות שנה להיותם ראויים באותו עונש כל אותו זמן גם לא להיות צריך כל אותו זמן לטובתם אלא מפני שעדיין לא נשלם עון האמורי לשינערו מן הארץ ונתמהמהו ישראל במצרים עד תום הזמן ההוא לאמורי והוא זר מאד בחק היושר האלהי שיענשו ישראל בגלות ארוך ללא סבה עד אשר יהיו הכנעניים ראויים לעונש ויותר טוב היה שיעמדו ישראל בארץ כנען בשובה ונחת כאבותיהם עד אותו זמן וכ"ש שאמר כי לא שלם עון האמורי וידוע שלא היו עדיין חטאים ואם היה כן איך נגזרה עליהם הגזרה קודם החטא ויהיה גזרת ישראל וגזרת הכנעניים שתיהם בלא קדימת חטא אשר לא כדת והמשפט הראוי.

...ויאמר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם והיה זה בימי יצחק ויעקב שהיו גרים בארץ כנען בהיותם בידי אדונים אחרים... ר"ל הגרות והעבדות והענוי יהיו ארבע מאות שנה והנה לא פירש לו כמה יהיו שנות הגרות וכמה יהיו ימי הענוי וכמה ימי השעבוד ולא סבתם לפי שלא היה מענין המאמר כי אם להודיע שלא הגיע עדין זמן ירושת הארץ כי אותה היה מבקש אברהם אבל השלשים שנה שנתוספו בגלות הזה כמו שנזכר בפרשת בא אל פרעה ענינם שהגזרה האלהית היתה ארבע מאות שנה כדבר השם וכשנשלמו היה מוציאם ממצרים אם לא שישראל הוסיפו לחטא שם ע"ג ובעונות אחרים ולכך נתארך גלותם שלשים שנה לא מכח הגזרה כי אם בסבת חטאם המחודש וכבר ביאר הנביא יחזקאל באמרו ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע יעקב ואודע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם לאמר אני ה' אלהיכם. ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל הארץ אשר תרתי להם וגו'. וימרו בי בית ישראל ואומר לשפוך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים. ואעש למען שמי וגו'. וזה כלו מורה שהם חטאו בגלולי מצרים ופסיליהם ולכן נמשך גלותם יותר מהגזרה והיה נמשך יותר ויותר אם לא שצעקו אל השם והרבו בתפלה ובתחנה ותעל שועתם אל האלהים ואז זכר את בריתו וגזרתו שכבר נשלמה ומלבד זה וירא אלהים את בני ישראל ר"ל שראה ששבו בתשובה וידע אלהים וכתב הרמב"ן שלמה יקשה הדעת הזה בעיני איש חכם אחרי שראינו שנתעכבו ישראל במדבר ג"כ מ' שנה ולא היו אלה בכלל הגזרה כי אם בעון המרגלים והותרה עם זה השאלה הי"ז:

ואם נאמר שהיה גלות מצרים גזור מלפניו ית' לא על צד העונש ובעבור חטא אלא לתכלית אחר שראתה החכמה העליונה וע"ד ההטבה והחסד יהיה ענינו כפי מה שאבאר והוא שהאומה הזאת הנבחרת והמיוחדת להנהגה והשפעת האל זרע אברהם שהיו עתידים להיות יושבי הארץ הקדושה היה ראוי שיהיו אנשים ראשונה גולים ומשועבדי' בענוי רב קודם שייחדו להנהגה האלהית ושיקבלו תורתו ויזכו בירושת הארץ דוגמת מה שקרה לאברהם אביהם בצאתו מצרימה וכמו שזכרתי למעלה ולפי שבכל הדברים ההעדר קודם למציאות וההפסד קודם להויה. וראה ית' שלא היה מהראוי שבני עמו בהיותם בארץ כנען בשובה ונחת שלווים ושקטים על שמריהם יכירו וידעו אמתת אלהותו ויקבלו תורתו גם כי לא יהיה ענין שמה לשיתחדשו ביניהם המסות הגדולות האותות והמופתים הצריכים להקדים לקבול האמונה ההיא. ולכן

הסכימה חכמתו העליונה להביא אותו זרע קדש בגלות מצרים. וזה אם מצד ישראל וצרכם ואם מצד כבוד הש"י. אם מצד ישראל כדי לצרפם כצרוף הכסף כי הנה העם המעותד לקבול הדבור האלהי יצטרך בהכרח להסיר מתוכו כל טומאה ולכלוך ולזכך נפשו מכל דעה ואמונה נפסדת וכמו שיכניסו באש את הכסף ואת הזהב לצרפם ולבטל מהם כל תערובת רע אשר בהם כן יצטרך העם והאומה להביאה בעבדו' ויסורין כדי להסיר מתוכם כל מוטה לבררה וללבנה כראוי הלא תראה מאמרי הנביא זכריה בהיותו מיעד בגאולה עתידה ושוב האומה למעלת דבקוה אמר (מלאכי ג' ד') והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתי' כבחון את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו אמרתי עמי הוא והוא יאמר ה' אלהים. ואמר עוד מלאכי ומי מכלכל את יום בואו ומי העומד בהראותו כי הוא כאש מצרף וכבורית מכבסו'. וישב מצרף ומטהר כסף וטהר את בני לוי וזקק אותם כזהב וככסף והיו לה' מגישי מנחה בצדקה. וכן אומר שבהיו' השבטים בניהם וזרעם בתוך הכנעני' ותועבות' ראתה חכמתו העליונה שקודם שיתדבק בהם הדבקות הקדוש האלהי יבואו בגלות וענוי כדי שיצטרפו ויתבררו ויתלבנו בו ובהיותם זכים וטהורי' יוציאים משם ויהיו ראויים לקבול התורה והמצוות ולרשת התורה הקדושה ולהתדבק בהם ההנהגה האלהית בלי אמצעי ושיהיה גלותם במצרים לפי שהיו המצרים עובדים כל צבא השמים וכל אחד מהם היה מעונן ומנחש ומכשף. ואם יעמדו בני יעקב בנסיונם ויתקיימו באמונתם בקרב העדה הרעה הזאת המצרית יזכו לכל הטובות המעותדות אליהם. אבל אם ימשכו אחרי גלולי מצרים ואמונתם ויעזבו אלהי אבותיהם ישארו שמה בעבדות נצחי ובל יראו בגאות ה' ודבקוה וזה באמת היה סבת גלות מצרים מפאת ישראל כפי זה הדעת. ואמנם כפי האל ית' וכבודו לפי שהיו רוב העולם כופרים במציאותו ואומרים שלא היה אלוה אחר אלא הכוכבים ומי שהיה מהם מודה במציאותו היה מכחיש השגחתו ומהם היו מכחישים יכלתו הבב"ת וכדי שיודע בעולם אמתות הפנות האלה ראה ית' להביא את עמו בחירו בגלות מצרים להיותה הארץ היותר נטבעת בכל הכפירו' והאמונו' הכוזבות מלאה כשופים ותחבולו' מכל הארצות כדי שישתעבדו בהם המצרים ויענום והקב"ה על יד נביאו היה מתרה שלח עמי ויעבדוני והמצרים לא ישמעו בקולו ואז ירבה בקרבם את מופתיו ואת אותותיו ובזה תתפרסם בעולם אמתות מציאותו והשגחתו ויכלתו ולכן תמצא שבמכות מצרים נאמר תחלה בזאת תדע כי אני ה' שהוא פנת מציאות האל ואח"כ נאמר למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ שהיא פנת ההשגחה. ואח"כ אמר בעבור תדע כי אין כמוני בקרב הארץ שהוא פנת היכולת והיה תכלית החסד האלהי שבחר יתברך בעם הזה כדי שיתאמתו באמצעותם הפנות האלהיות האלה. וידעת היום והשבות אל לבבך ממה שדברתי עד הנה בתשובת השאלה הזאת כפי זה הדרך. שגלות מצרים היה בגזרה מאת הש"י לא בדרך עונש ולא על חטא קדם ושהיה לשתי תכליות הא' כדי לצרוף את בני ישראל ולהבחינם בקרב מצרים התועים לראות היעמדו באמונתם כמו שהיה ראוי לצרוף ולזכך העם שהיה עתיד לקבל התורה ולרשת את הארץ ולהדבק בו ית' וכיון כפי מה שהעיד הנביא יחזקאל הם חטאו במצרים וילכו ויעבדו אלהים אחרים אשר לא ידעום לא שערום אבותיהם היה מהמשפט שלא יצאו מאותו גלות עוד ומזה הצד היה הגלות הזה בצדק וחכמה. והיתה הגאולה משם כפי חטאם בחסד וברחמים ועל זה נאמר אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ר"ל אחרי אשר הוצאתי אותך מארץ מצרים אשר באת שם לצרוף ולהבחין אמונתך ואשתכחת חסיר וחוטא ואני בדרך חסד הוצאתיך משם השמר לך שלא תשוב לכסלותך עוד ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני ר"ל אחרי שיחדתי אותך להנהגתי כי אם תעשה זה לא אסלה לעונך. ואמנם התכלית השני הוא כדי שיתפרסמו בעולם האמתיות האלהיות באמצעות ישראל ולפי שזה היה לשישארו ישראל אומה נבחרת לה' ועם סגולתו ושיזכו לקבל תורתו ולרשת את ארצו הקדוש' לכן מזה הצד היה ג"כ הגלות הזה והגאולה ממנו חסד עליון לפי שבסבתו לקחם השם לו לעם וז"ש אדונינו משה (דברים ד') או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים ואמר ותחת כי אהב את אבותיך ויבחר בזרעו אחריו ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים להוריש גוים גדולים וגו'. וידעת

היום והשבות אל לבבך וגו' שהעיד בפסוקים האלה לכל מה שביארתי וזאת היתה העצה עמוקה שהודיע השם לצדיק הנקבר בחברון ולשתי התכליות הנכבדים האלה היה ראוי לרדת יעקב אבינו בשלשלאות של ברזל והותרו בדרך הזה מהדעות כל הספקות שהעירותי בזה הדרוש:

(טו) ואתה תבא אל אבותיך בשלום וגו' עד ושרי אשת אברם. הודיע הקדוש ברוך הוא לאברהם שבימיו לא יירש את הארץ וג"כ בימיו לא יהיה הגרות והעבדות כי הוא יהיה בימיו תמיד שר וגדול ולפי שאדם וחווה הם האבות הראשונים לכל נוצר ונקברו במערה בחברון יעדו הקדוש ברוך הוא לאברהם ובשרו שיקבר עמהם שמה ועליהם אמר ואתה תבא אל אבותיך כי יקבר עמהם שם. ולפי שאדם וחווה מתו ביגון ואנחה מפני גרושם מג"ע ועל הבל כי הרגו קין אמ' ית' שהוא יבא אליהם ויקבר עמהם בשלום ובשיבה טובה עם היות שהם לא מתו בשלום ובשיבה טובה. ואמרו ודור רביעי ישובו הנה הנה כפי הדעת הראשון שהיה גלות מצרים בחטא שחטאו השבטים במכירת יוסף יהיה ענינו כי יפקוד האלהים עליהם עונם ועל בניהם על שלשים ועל רבעים כמו שאמרתי ואח"כ יהיה ית' עושה חסד לאלפים בהיותם אוהביו ושומרי מצותיו. והיה הדור הראשון ע"ד משל יהודה שהיה במכירה ופרץ וחצרון וכלב שהוא הדור הרביעי והיה מבאי הארץ. ואמנם כפי הדעת השני שהיה סבת גלות מצרים לצרף ולברר הקהל הנבחר מהשבטים להתדבק באל ית' ימנו הדורות באותו האופן עצמו מן השבטים שהם היו הקהל הנבחר עד הדור הרביעי כאלו תאמר יהודה ופרץ חצרון וכלב. ואמנם אמרו כי לא שלם עון האמורי עד הנה בא להתיר לאברהם ספק אפשר שיספק על זה והוא כי אם היה שאברהם לא חטא ולא יצחק בנו ולא יעקב בן בנו והצרוף ג"כ לא נעשה כי אם לקהל השבטים וזרעם למה זה לא ירשו אברהם ויצחק ויעקב את הארץ ואחריהם יענשו בניהם אם חטאו או יצרפו בכור הגלות כפי גזרת החכמה האלהית. הנה להשיב על זה אמר ית' ודור רביעי ישובו הנה ר"ל הסבה אשר בעבורה לא תהיה מיד עתה היא לפי שלא שלם עון האמורי עד הנה ולא הגיע עדין הזמן לשיסחו הכנעניים ממנה הנה א"כ אברהם יצחק ויעקב לא ירשו את הארץ לפי שלא שלם עון האמורי ובניהם לא ירשוה אחריהם עד דור הרביעי בסבת החטא או הגזרה. וכבר ידעת שהידיעה האלהית בעתיד לא תכריח טבע האפשר ולא תסור הבחירה האנושית. והותרו עם מה שפרשתי בזה השאלות הי"ט ך' וכ"א.

26. יחזקאל פרק כ

(א) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית בְּחַמְשֵׁי בַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בָּאוּ אַנְשֵׁים מִזְּקֵי יִשְׂרָאֵל לְדַרְשׁ אֶת־ה' וַיִּשְׁכְּבוּ לִפְנֵי: ס
(ב) וַיְהִי דְבַר־ה' אֵלַי לֵאמֹר: (ג) בְּנֵי־אָדָם דִּבְרֹת אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָת אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הַלְדַרְשׁ אֶת־י אֲתֵם בָּאִים חִי־אֲנִי אִם־אֲדַבַּר לְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי ה': (ד) הַתְּשִׁפְטוּ אֹתָם הַתְּשִׁפּוּט בְּנֵי־אָדָם אֶת־הַתְּעֹבָלוֹת אֲבוֹתָם הַיְדִיעִים: (ה) וְאָמְרָת אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי ה' בְּיוֹם בְּחַרְי בְּיִשְׂרָאֵל וְאָשָׂא נְדִי לְזַרְעוֹ בְּיַת יַעֲקֹב וְאֹנְנָע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָשָׂא נְדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ו) בְּיוֹם הַהוּא נִשְׂאֵתִי נְדִי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תָּרַתִּי לָהֶם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ צִבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: (ז) וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׂקוּצִי עֵינָיו הַשְּׁלִיכוּ וּבְגָלוּלֵי מִצְרַיִם אֶל־תִּטְמְאוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ח) וַיִּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמַע אֵלַי אִישׁ אֶת־שְׂקוּצִי עֵינֵיהֶם לֹא הַשְּׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָנְבוּ וְאִמֹר לִשְׁפֹךְ חַמְתִּי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם: (ט) וְאֶעֱשֶׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נִוְדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (י) וְאֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶבְאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: (יא) וְאֲתֵן לָהֶם אֶת־חֻקוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הַיּוֹדְעֵתִי אֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְנָתַי בָּהֶם: (יב) וְגַם אֶת־שִׁבְתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לְהִיזוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשָׁם: (יג) וַיִּמְרוּ־בִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא־הִלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מֵאִסּוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְנָתַי בָּהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ מֵאֵד וְאִמֹר לִשְׁפֹךְ חַמְתִּי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכָלוֹתָם: (יד) וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצִיאֵתִים לְעֵינֵיהֶם: (טו) וְגַם־אֲנִי נִשְׂאֵתִי נְדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבַלְתִּי הִבִּיא אֹתָם אֶל־

הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי זָבַת חֵלֶב וְדֹבֶשׁ צָבִי הִיא לְכָל-הָאֲרָצוֹת: (טז) יַעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מַאֲסוֹ וְאֶת-חֻקוֹתַי לֹא-הִלְכוּ בְהֵם וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ כִּי אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם לָבַם הַלֵּךְ: (יז) וַתַּחֲסוּ עֵינַי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתֵם וְלֹא-עָשִׂיתִי אוֹתָם כְּלָהּ בַּמִּדְבָּר: (יח) וְאָמַר אֱלֹהֵי-בְנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֵּי אַבּוֹתֵיכֶם אֶל-תִּלְכוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטֵיהֶם אֶל-תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלוּלֵיהֶם אֶל-תִּטְמְאוּ: (יט) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקוֹתַי לָכוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: (כ) וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (כא) וַיִּמְרוּ-בֵּי הַבָּנִים בְּחֻקוֹתַי לֹא-הִלְכוּ וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי לֹא-שִׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בְהֵם אֶת-שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ וְאָמַר לְשִׁפּוֹד חֲמַתִּי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אִפְּי בָם בַּמִּדְבָּר: (כב) וְהִשְׁבַּתִּי אֶת-יָדַי וְאָעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחַל לְעֵינַי הַגּוֹלִים אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְעֵינֵיהֶם: (כג) גַּם-אֲנִי נִשְׂאתִי אֶת-יְגִדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְהַפְּיץ אֹתָם בַּגּוֹלִים וּלְזַרְוֹת אוֹתָם בְּאֲרָצוֹת: (כד) יַעַן מִשְׁפָּטֵי לֹא-עָשׂוּ וְחֻקוֹתַי מַאֲסוּ וְאֶת-שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ וְאַחֲרַי גְלוּלֵי אַבּוֹתָם הָיוּ עֵינֵיהֶם: (כה) וְגַם-אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמִשְׁפָּטִים לֹא יָחִיו בְּהֵם: (כו) וְאִטְמָא אוֹתָם בַּמִּתְנַוְתָם בְּהַעֲבִיר כָּל-פֶּטֶר רַחֲם לְמַעַן אֲשַׁמֵּם לְמַעַן אֲשֶׁר יִדְּעוּ אֲשֶׁר אֲנִי ה': ס (כז) לָכֵן דִּבַּר אֱלֹהֵי-בֵית יִשְׂרָאֵל בְּיַד-אֱלֹהֵי-בֵית יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' עוֹד זָאת גִּדְּפוּ אוֹתִי אַבּוֹתֵיכֶם בְּמַעַלְם כִּי מַעַל: (כח) וְאֲבִיאֵם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׂאתִי אֶת-יָדַי לְתַת אוֹתָהּ לָהֶם וַיִּרְאוּ כָל-גִּבְעָה רַמָּה וְכָל-עֵץ עֲבַת וַיִּזְבְּחוּ-שָׁם אֶת-זִבְחֵיהֶם וַיִּתְנוּ-שָׁם כֶּעֶס קָרְבָּנָם וַיִּשְׂמְחוּ וַיִּשְׂמְחוּ וַיִּסְכּוּ שָׁם אֶת-יְנֻסֵיהֶם: (כט) וְאָמַר אֲלֵיהֶם מַה הַבְּמָה אֲשֶׁר-אַתֶּם הַבָּאִים שָׁם וַיִּקְרָא שְׁמָהּ בְּמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ל) לָכֵן אָמַרוּ אֱלֹהֵי-בֵית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הַבְּדַרְדְּרָה אַבּוֹתֵיכֶם אֲתֶם נְטַמְאִים וְאַחֲרַי שְׁקוּצִיִּהֶם אֲתֶם זִנִּים: (לא) וּבִשְׂאֵת מִתְנַתִּיכֶם בְּהַעֲבִיר בְּנֵיכֶם בָּאֵשׁ אֲתֶם נְטַמְאִים לְכָל-גְלוּלֵיכֶם עַד-הַיּוֹם וְאֲנִי אֲדַרְשׁ לָכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל חֵי-אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם-אֲדַרְשׁ לָכֶם: (לב) וְהִעֲלֵה עַל-רִוְחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁרוּ אֲתֶם אֲמַרִים נִהְיֶה כְּגוֹיִם כְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשֶׁרֶת עֵץ וְאָבֹן: (לג) חֵי-אֲנִי נְאֻם אֲדֹנָי ה' אִם-לֹא בְּיַד חֻקָּה וּבְזִרְוֹעַ נְטוּנָה וּבְחֻמָּה שְׁפוּכָה אִמְלֹדַף עֲלֵיכֶם: (לד) וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם מִן-הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפוּצְתֶם בָּם בְּיַד חֻקָּה וּבְזִרְוֹעַ נְטוּנָה וּבְחֻמָּה שְׁפוּכָה: (לה) וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-מִדְבַר הָעַמִּים וְנִשְׁפָּטִיתִי אֶתְכֶם שָׁם פְּנִים אֶל-פְּנִים: (לו) כֹּאֲשֶׁר נִשְׁפָּטִיתִי אֶת-אַבּוֹתֵיכֶם בַּמִּדְבָּר אֲרֶץ מִצְרַיִם בֶּן אֲשַׁפֵּט אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי ה': (לז) וְהַעֲבַרְתִּי אֶתְכֶם תַּחַת הַשָּׁבֶט וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם בְּמִסְכַּת הַבְּרִית: (לח) וּבְרוּתִי מִכֶּם הַמִּרְדִּים וְהַפּוֹשְׁעִים כִּי מֵאֲרֶץ מִגּוּרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל-אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ וַיִּדְעַתֶם כִּי-אֲנִי ה': (לט) וְאֲתֶם בֵּית-יִשְׂרָאֵל כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי ה' אִישׁ גְלוּלִיו לָכוּ עֲבָדוּ וְאַחֲרַי אִם-אֵינְכֶם שֹׁמְעִים אֲלֵי וְאֶת-שֵׁם קִדְּשִׁי לֹא תַחְלֹלוּ-עוֹד בְּמִתְנַוְתֵיכֶם וּבְגִלוּלֵיכֶם: (מ) כִּי בְהִרְקֹדְשֵׁי בְהָרוּ מִרוֹם יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי ה' שָׁם יַעֲבֹדֵנִי כָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָהּ בְּאֲרֶץ שָׁם אֲרָצָם וְשָׁם אֲדַרְוֶשׁ אֶת-תְּרוּמַתֵיכֶם וְאֶת-רֵאשִׁית מִשְׂאוֹתֵיכֶם בְּכָל-קִדְּשֵׁיכֶם: (מא) בְּרִית נִיחָח אֲרָצָה אֶתְכֶם בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מִן-הָעַמִּים וּקְבַצְתִּי אֶתְכֶם מִן-הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נְפִצְתֶם בָּם וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּכֶם לְעֵינַי הַגּוֹיִם: (מב) וַיִּדְעַתֶם כִּי-אֲנִי ה' בְּהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׂאתִי אֶת-יָדַי לְתַת אוֹתָהּ לְאַבּוֹתֵיכֶם: (מג) וּזְכַרְתֶּם-שָׁם אֶת-דְּרֹכֵיכֶם וְאֵת כָּל-עֲלִילוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר נְטַמְאֵתֶם בָּם וּנְקֻטְתֶם בְּפְנֵיכֶם בְּכָל-רְעוּתֵיכֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: (מד) וַיִּדְעַתֶם כִּי-אֲנִי ה' בַּעֲשׂוֹתִי אֶתְכֶם לְמַעַן שְׁמִי לֹא כִדְרֹכֵיכֶם הָרָעִים וְכַעֲלִילוֹתֵיכֶם הַנִּשְׁחָתוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי ה': פ

27. במדבר פרק טו פסוק לט - מא (פרשת שלח)

(לט) וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם: (מ) לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי וְהֵייתֶם קַדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם: (מא) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם לְהַנִּיחַ לָכֶם לְאֱלֹהֵים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: